

Datum
2015-11-06

Vårt diarienummer
2015-110-5703

Ert datum
2015-07-08

Er beteckning
U2015/03787/UH

Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Högre utbildning under tjugo år (SOU 2015:70)

Centrala studiestödsnämnden (CSN) anser att förslagen i betänkandet inte påverkar studiestödssystemet.

CSN har ingenting att invända mot de förslag som lämnas i promemorian. CSN vill dock lämna följande kommentarer.

9 Slutsatser, bedömningar och förslag

9.1 Sexton slutsatser

Andelen av studenterna som studerar på program har ökat. Programstuderande klarar normalt fler poäng per läsår än studerande på fristående kurser och fler studerande på program har studieresultat som innebär att de kan beviljas studiemedel. Ur detta perspektiv är den utveckling som varit positiv.

9.2.1 Studenternas efterfrågan och 9.4.2 Arbetsmarknadens behov

Utredningen anger att brist på studiemedel kan vara ett tillgänglighetshinder för studerande, vilket kan påverka studerandes efterfrågan på utbildning. Studiestödet framhålls dock inte som ett reellt hinder (tabell s. 246).

På ett generellt plan delar CSN utredningens bedömning. Det svenska studiemedelssystemet är generöst sett ur ett internationellt perspektiv. Det når också många studerande och olika studerandegrupper. För de allra flesta högskolestuderande undanröjer studiemedlen de ekonomiska hinder som många annars skulle ha mött. Tilläggsbidraget till studerande med barn och tilläggslånet till dem med högre inkomster bidrar till detta. Studiemedlens köpkraft, mätt i förhållande till utvecklingen av konsumentprisindex (KPI), är också historiskt hög.

Andelen studerande vid högskolor och universitet som använder studiemedel är 71 procent. Andelen har ökat med tre procentenheter sedan 2010. Andelen som använder studiemedlens lånedel är 52 procent. Andelen registrerade studenter som använder studiemedel varierar stort mellan olika kategorier av

CSN Huvudkontoret

Postadress
851 82 Sundsvall

Telefon
060-18 60 00

Telefax
060-18 61 93

Webbadress
www.csn.se

studerande. Exempelvis använder deltidsstuderande och äldre studerande sällan studiemedel, jämfört med yngre studerande och heltidsstuderande. Även lånebenägenheten varierar mellan olika grupper. Äldre studerande och studerande från mer studieovana hemförhållanden avstår exempelvis förhållandevis ofta från att ta lån.

Att olika studerandegrupper använder studiemedlen i olika hög grad behöver inte betyda att vissa upplever större ekonomiska hinder än andra. Det kan även handla om att man saknar behov av studiemedel eller lån. CSN vill dock framhålla att det är lämpligt att löpande följa hur studiemedlen uppfattas och används. Särskilt i vissa studerandegrupper kan studiemedel, och framförallt studielån, ses som ett mindre attraktivt finansieringsalternativ. Det är därför viktigt att identifiera eventuella ekonomiska hinder som kan uppstå. Fria studieval, utan inflytande från studieekonomiska hänsyn, är en viktig grundsten i det efterfrågestyrda systemet. Bara genom en fungerande studiefinansiering kan individens rationella val av utbildning säkerställas.

9.4.1 Studenternas efterfrågan

I vissa fall kan individers efterfrågan på utbildning inte tillgodoses inom ramen för det svenska högskolesystemet, t.ex. vad gäller vissa dyrbara utbildningar. Genom att studiemedlen är portabla och kan tas med vid studier utomlands väljer många att läsa motsvarande utbildning i ett annat land. Detta har varit särskilt tydligt när det gäller läkarutbildningen där antalet studerande på utländska läkarutbildningar med svenska studiemedel ökade från ca 600 läsåret 2000/01 till nästan 3 000 läsåren 2010/11–2013/14. Genom de goda möjligheterna att ta med studiemedlen vid utlandsstudier finns det således ventiler vad gäller dimensioneringen av svensk högre utbildning. Samtidigt innebär detta givetvis att kostnaden för utbildningen flyttas från staten till de studerande.

9.5 Konklusion och förslag

CSN delar utredningens bedömning att ekonomiska verktyg i form av t.ex. högre studiemedel eller möjligheter till avskrivning, är ett främmande inslag i det svenska systemet. Det finns dock undantag. CSN har t.ex. under perioden den 1 juli 2001 – den 31 december 2010 lämnat högre bidrag för utbildning på högskolenivå till en specialpedagogexamen och på specialpedagogisk påbyggnadsutbildning till en sådan examen.¹ För närvarande får ett högre bidrag lämnas för studier på kompletterande pedagogisk utbildning som leder

¹ 3 kap. 10 § studiestödsförordningen, dess lydelse den 1 juli 2001 – den 30 juni 2007 samt den 1 juli 2007 – den 31 december 2010. Enligt övergångsbestämmelserna har dock vissa studerande haft rätt till bidraget längst till och med utgången av juni 2015.

till ämneslärarexamen inom matematik, biologi, fysik, kemi, naturkunskap eller teknik.

Ett högre bidrag ökar avkastningen på utbildningen. CSN utesluter därför inte att ett högre bidrag kan locka fler till utbildning. Det brukar dock visa sig att liknande åtgärder får långt mindre effekter än förväntat eftersom studerande gör sina utbildningsval utifrån många andra parameterer än ekonomiska. CSN har också noterat att antalet förstahandssökande till specialpedagogutbildningen inte heller minskade när möjligheten att få det högre bidraget upphörde.²

Högre bidrag och dylika ekonomiska styrmedel är förknippade med dödviktskostnader eftersom de ges även till dem som ändå hade tänkt studera på den aktuella utbildningen. Av dessa skäl, och för att bibehålla ett enkelt, enhetligt och sammanhållet studiemedelssystem, förordar CSN återhållsamhet när det gäller ekonomiska styrmedel riktade till individer.

9.6 Sommarkurser – i syfte att förkorta studietiden

CSN instämmer i utredningens slutsats att det är angeläget att göra något för att öka utbildningsdensiteten, dvs. för att säkerställa att de studerande i realiteten bedriver studier i den omfattning som de antagits för. Det är inte rimligt att studier som i praktiken enbart kräver deltidsstudier av den studerande, innebär rätt till studiemedel för heltidsstudier och dessutom genererar akademiska poäng motsvarande heltidsstudier. Dels riskerar de studerande att drabbas av onödiga kostnader i form av skuldsättning, dels riskerar staten att drabbas av onödiga kostnader för studiestöd. Dessutom kan det antas att de studerandes inträde på arbetsmarknaden senareläggs.

10 Examensfrågor

10.3.1 Slutsatser, bedömningar och förslag

Utredningen bedömer att det inte förekommer att utbildningar omotiverat har förlängts.

² UKÄs tabell Behöriga förstahandssökande och antagna till program efter inriktning höstterminerna 1998-2015. Se www.SCB.se/ Hitta statistik/ Utbildning och forskning/ högskoleväsende/ Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå/ Behöriga förstahandssökande och antagna till program efter inriktning höstterminerna 1998-2015.

Den bild som utredningen beskriver överensstämmer i huvudsak med CSN:s uppfattning. CSN vill dock nämna att det förekommer att kursplaner innehåller obligatoriska moment som också examineras men som omfattar noll högskolepoäng. En utbildning som omfattar det antal högskolepoäng som framgår av examensordningen, men därutöver ett antal icke-poängsatta moment, har i realiteten mer innehåll än examensordningen anger.

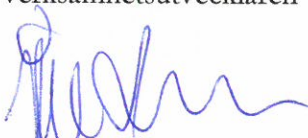
11 Högskolans gränser

11.2.4 Överlappning högskola – yrkeshögskola

Utredningen anser att gränsdragningen mellan högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning bör klargöras och att kriteriet för att avgöra vilka utbildningar som hör till högskolan bör vara huruvida utbildningen är forskningsanknuten eller ej.

CSN tillstyrker förslaget. En tydligt yrkesinriktad utbildning vid yrkeshögskolan innebär en lägre skuldsättning och ett snabbare inträde på arbetsmarknaden än en utbildning med motsvarande innehåll vid högskolan. Dels för att utbildning inom yrkeshögskolan oftare leder direkt till ett visst angivet yrke, dels för att sådana utbildningar inte behöver vara lika omfattande som en högskoleutbildning och därför kan genomföras under en kortare tid.

Beslut om detta remissvar har fattats av chefsjuristen Åke Svensson efter föredragning av verksjuristen Annika Åhlin. I arbetet med remissvaret har även utredarna Joacim Strömblad och Carl-Johan Stolt samt verksamhetsutvecklaren Carina Isaksson deltagit.

Åke Svensson

Annika Åhlin